

Mojca Stritar

Vrhnika

UDK 811.163.6'272:81'246.3

UDK 329(497.4):316.75

Med ohranjanjem slovenščine in podporo večjezičnosti: Jezikovne ideologije v programih parlamentarnih strank

V prispevku so predstavljena stališča slovenskih političnih strank o slovenščini in drugih jezikih v njihovih programih iz obdobja 1991–2011. Liberalnejše stranke so bolj odprte in zagovarjajo predvsem pravice manjšinskih jezikov ter učenje tujih jezikov, medtem ko se konservativnejše osredotočajo na zaščito slovenščine. Pri strankah obeh jezikovnoideoloških polov pa je opazno spreminjanje stališč zaradi vpliva evropskih smernic in položaja v vladi oz. opoziciji.

politične stranke, politični programi, ogroženost slovenščine, manjšinski jeziki, učenje tujih jezikov

This article presents the language attitudes of Slovenian political parties regarding Slovenian and other languages in their programs from 1991 to 2011. The more liberal parties are more open and especially defend the rights of minority languages and foreign-language teaching, whereas the conservative parties focus more on protecting Slovenian. However, a change of stance can be observed in parties of both linguistic poles due to the influence of EU guidelines and the position in the governing coalition and the opposition.

political parties, political programs, threat to Slovenian, minority languages, foreign language instruction

1 Uvod

Je slovenščina ogrožena ali dobro usidrana v množici svetovnih jezikov? So jeziki, ki jo obdajajo, njeni sovražniki ali nujna pomagala za preživetje Slovencev v globaliziranem svetu? So pripadniki drugih narodov, ki živijo na slovenskem ozemlju, za slovensko kulturo obogatitev ali prikrita nevarnost? Na ta in druga podobna vprašanja je težko najti enotne odgovore, kajti v vsakršna utemeljevanja se prej ali slej vpletejo jezikovne ideologije, sociokulturno motivirane ideje, percepcije in pričakovanja glede jezika (Blommaert 1999: 1).

Jezik je posebej ideološko obremenjen v enonacionalnih državah, v katerih ni samo sredstvo za komunikacijo, pač pa tudi simbolno sredstvo za identifikacijo naroda. Kot v večini Evrope se je tudi v Sloveniji v drugi polovici 19. stoletja oblikovala podoba enojezičnega naroda, ki je pripeljala do romantične oz. puristične ideologije (Kalin Golob 2009: 144). Po njej je jezik aksiomatična vrednota, pogosto razumljena kot ogrožena tako zaradi maloštevilnosti ali malomarnosti njegovih lastnih govorcev kot zaradi škodljivih vplivov tujih jezikov. Ukrepi, ki jih zagovorniki te ideologije predvidevajo za ohranjanje slovenščine, sežejo od zahtev po ostrejši pravni zaščiti do predpisovanja kvalitativne podobe jezika in normativnih posegov proti tujejezičnim vplivom – v 19. stoletju nemškimi, v času Jugoslavije srbohrvaškimi, v sodobnosti pa predvsem angleškimi.

Nasprotje temu konceptu, ki jezike neslovensko govorečih skupnosti na slovenskem ozemlju pušča ob strani, je bolj odprta, a v javnosti manj prisotna realistična oz. anarhistična ideologija, po kateri so vsi jeziki razumljeni kot družbeni pojav, ki zdravo razvitemu jeziku sami po sebi ne morejo

škodovati, zato naj ne bi predpisovali, kakšna naj bi bila slovenščina ali kako naj bi se razvijala. Sodobni zagovorniki te ideologije so usmerjeni predvsem v čim širši razvoj jezika. Zavzemajo se za kakovostnejše jezikovno izobraževanje in jezikovno politiko, ki bi podpirala raziskave ter krepila samozavest jezikovnih uporabnikov.

Obe ideologiji sta na Slovenskem prepoznavni v vsaki razpravi o jezikovnopolitičnih, pa tudi drugih vprašanih. Kažeta se tudi v političnem diskurzu, ki je praviloma ključen za ustvarjanje in reprodukcijo ideologij, zato je zanimiv pregled jezikovnih ideologij političnih strank kot enega osrednjih političnih akterjev. Med drugim jih je mogoče prepoznati v njihovih jezikovnih stališčih, torej stališčih o jeziku, o njihovem statusu, govorcih in jezikovnem načrtovanju.

2 Okvir raziskave

Dostop do eksplicitnih, avtoritativnih stališč strank je razmeroma enostaven in neposreden, saj so dokumentirana v volilnih in drugih programih, sprejetih na kongresih strank. Programi, v katerih stranka definira svoje vrednote, cilje, prioritete in strategije (Podmenik 1993: 53), so namenjeni tudi nestranskarskemu občinstvu, zato morajo loviti spolzko ravnotežje. Biti morajo dovolj specifični in prepričljivi, da stranko notranje združujejo in pritegujejo volivce, po drugi strani pa morajo upoštevati splošno uveljavljeno retoriko tolerantnosti in se držati posrednejšega, politično korektnjšega diskurza. V okviru volilne kampanje imajo programi svojstven položaj. Medtem ko so na ostalih področjih političnega marketinga izpostavljeni elementi, po katerih se stranka loči od konkurence, so v programih opisana njena stališča do celotnega spektra političnih področij, tudi do slovenščine in drugih jezikov, ki do zdaj niso bila izpostavljena v predvolilnih bojih.

Predstavljena analiza¹ je bila vezana na programe in sorodne javno dostopne dokumente strank, ki so nastali v Republiki Sloveniji od leta 1992 do vključno zadnjih volitev jeseni 2011. Omejena je bila na stranke, ki so bile stalne konstitutivne članice vladnih koalicij na nacionalni ravni in so bile do konca leta 2011 v vsaj enem od mandatov v Državnem zboru Republike Slovenije (tabela 1).

Tabela 1: Število poslancev v Državnem zboru po strankah in mandatih²

Stranka	Število poslancev				
	1992–1996	1996–2000	2000–2004	2004–2008	2008–2011
Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)	/	5	4	4	7
Liberalna demokracija Slovenije (LDS)	22	25	34	23	5

¹ Raziskava je bila del integriranega projekta DYLAN: Language Dynamics and Management of Diversity, ki je v letih 2005–2011 potekal znotraj 6. okvirnega programa Evropske komisije. Prim. <<http://www.dylan-project.org>>.

² Stranka SD je bila do leta 2005 imenovana Združena lista socialnih demokratov (ZLSD), SDS pa do leta 2003 Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS). SLS se je leta 2000 združila z SKD in postala SLS + SKD, na volitvah 2008 pa je nastopala skupaj z SMS, ki se od leta 2009 imenuje Stranka mladih – Zeleni Evrope.

Stranka	Število poslancev				
	1992–1996	1996–2000	2000–2004	2004–2008	2008–2011
Nova Slovenija (NSi)	/	/	8	9	/
Socialni demokrati (SD)	14	9	11	10	29
Slovenska demokratska stranka (SDS)	4	16	14	29	28
Slovenski krščanski demokrati (SKD)	15	9	/	/	/
Slovenska ljudska stranka (SLS)	10	19	/	/	/
SLS + SKD	/	/	9	7	5
Stranka mladih Slovenije (SMS)	/	/	4	/	/
Slovenska nacionalna stranka (SNS)	12	4	4	6	5
ZARES	/	/	/	/	9

Raziskanih je bilo 53 dokumentov strank,³ v katerih so bile prepoznane in vsebinsko klasificirane vse izjave, ki izražajo stališča, povezana z jeziki. Na tej osnovi so bile stranke umeščene na jezikovnoideološkem kontinuumu na dva osnovna pola, liberalnega oziroma bolj odprtega in konservativnega oziroma bolj zaščitniškega. Ker je bil ob tem ocenjen vpliv spremenjenih družbeno-političnih okoliščin, je bila posebna pozornost posvečena dvema kontekstualnima sprememba. V letih 2004–2008 je Slovenijo prvič cel mandat vodila desno usmerjena, konservativna vlada. Še pomembnejši pa je bil vstop Slovenije v Evropsko unijo leta 2004. Ta se v jezikovnem smislu utemeljuje na raznolikosti in večjezičnosti. Ker pa konkretno jezikovno politiko prepušča posameznim državam članicam, bi bile nove nadenacionalne okoliščine v perspektivi strank lahko podlaga za dve, delno nasprotujoči si mnenji: da je slovenščina zaradi evropske podpore večjezičnosti v ugodnejšem položaju ali pa da je v družbi drugih, močnejših evropskih jezikov bolj ogrožena. Zato je bilo posebej zanimivo analizirati, kako sta se ti dve mnenji uveljavili na obeh jezikovnoideoloških polih.

³ Nezanemarljivo težavo je pri tem predstavljala nedosegljivost starejših programov, ki jih stranke večinoma niso želele posredovati. Nekaj je zbranih v zbornikih (*Volilni programi političnih strank*, Celina, 1992; *Volitve 2000: Volilni programi slovenskih političnih strank*, FDV, Inštitut za družbene vede, Center za politološke raziskave, 2000), nekaj pa jih je bilo dosegljivih v Registru političnih strank na Ministrstvu za notranje zadeve RS.

3 Rezultati

Jezikovne teme so bile v programih strank večinoma samo omenjene v poglavjih o kulturi, šolstvu in manjšinah oziroma zunanji politiki. Kljub temu pa ni mogoče spregledati razlik med liberalnimi in konservativnimi strankami. Prve so se usmerjale navzven, v podporo večjezičnosti in večkulturnosti, druge pa navznoter, v slovensko kulturo in ohranjanje slovenščine. Njihova stališča so si zato nasprotovala celo ob sicer skupnih temah. Tako je liberalna SD slovenščino kot temeljni element slovenskega naroda omenila skupaj z večkulturnostjo in večjezičnostjo, konservativna SLS pa je nanjo navezala nujnost ohranjanja jezika:

Kakšna naj bo socialdemokratska Slovenija jutrišnjega dne? [...] SLOVENIJA slovenskega jezika in kulture, multikulturna in večnacionalna, v sozvočju z drugimi jeziki in kulturami Evrope in sveta. (SD 95: 4.)⁴

Naša prihodnost v EU je odvisna od tega, kolikor bomo znali razvijati lastno ustvarjalnost in skrbeti za materni jezik. Slovenski jezik nas definira kot narod, zato smo ga dolžni ohranjati in razvijati. (SLS 04: 31.)

3.1 Liberalne stranke: manjšinski in tuji jeziki

Stranke levega političnega pola so imele v večini mandatov več sedežev v Državnem zboru, v zadnjih volilnih obdobjih pa jim je podpora padala. Najbolj tipični predstavnici liberalne jezikovne ideologije sta bili LDS in ZARES. SD je bila do slovenščine nekoliko bolj zaščitniška, SMS pa je kot manjša stranka v programih nastopala bolj napadalno.

Odprtost teh strank se je kazala v podpori večkulturnosti in pravicam manjšinskih jezikov v Sloveniji: italijanske in madžarske narodne skupnosti ter Romov, ki se jim je najbolj posvetil ZARES s številnimi predlogi za večjo vključenost v izobraževalni proces. Vse so podprle ohranjanje etnične identitete priseljencev iz nekdanje Jugoslavije, npr. prek kulturnega udejstvovanja v njihovih maternih jezikih (SMS) ali podpore društveni dejavnosti (SD). Ko sta bili v Sloveniji aktualni vprašanja pravic beguncev in azilantov, pa so se zavzemale tudi zanje.

Precej pozornosti v njihovih programih je bilo namenjene učenju tujih jezikov. Večinoma niso definirale, katere naj bi se učili, vendar je LDS po priporočilih EU⁵ predlagala dva tuja jezika in sosedske jezike, ZARES pa tudi romščino. Učili naj bi se jih vsi od vrtca do najstarejših generacij (LDS) in težje zaposljivih delavcev (SMS, ZARES).

Tudi v visokem šolstvu so zagovarjale mednarodno odprtost (LDS, SMS), ZARES je želel omogočiti celo odpiranje oddelkov tujih univerz. Ob tem pa so se izogibale vprašanja rabe jezikov na univerzah. LDS je predlagala le načelno rešitev:

[O]hranjati slovenščino in razvijati njen znanstveni jezik, zaradi internacionalizacije znanja in vključevanja tujih strokovnjakov v izvajanje študija pa v visokošolskih zavodih uvesti kot učni tudi tuji jezik. (LDS 08: 20.)

4 Zaradi ekonomičnosti so v prispevku navedene kratice programov z letnicami objave, razvezane v seznamu citiranih virov (prim. poglavje 5).

5 Prim. sklepe zasedanja Evropskega sveta, Barcelona, 15. in 16. marec 2002, <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/71025.pdf>.

Precej manj so se ukvarjale s slovenščino. Manj poudarjeno so jo izpostavljale kot vrednoto (LDS je prvič to storila šele leta 2000) in problem njene ogroženosti, če so ga sploh omenile, rešile na kratko, npr. z uveljavitvijo narodne identitete in jezika prek svetovnega spleta (SD). Za razvoj slovenščine so predlagale različne, načeloma precej splošne ukrepe:

- osveščanje govorcev (LDS),
- kakovostno izobraževanje (LDS),
- dvig funkcionalne oz. bralne pismenosti (SMS, SD),
- skrb za jezik v medijih (LDS),
- dosledna javna raba slovenščine (SD),
- spodbudna kulturna politika, dostopnost knjig in prevodov (LDS, SMS, SD),
- razvoj slovenskega trga e-vsebin (SD), subvencioniranje elektronskih izdaj slovarjev, enciklopedij, učnih gradiv ipd. (SMS),
- promocija slovenščine na tujih univerzah (SD).

Le redko so navedle konkretnije predloge, npr. sprejetje resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko (SD), pripravo novega sodobnega slovarja slovenskega jezika (ZARES) ali zagotovitev 2,5–3 % BDP-ja za razvoj kulture, umetnosti in jezika (LDS). Tudi pri podpori slovenskim zamejcem in izseljencem so bile liberalne stranke razmeroma splošne (SMS, ZARES). Nekoliko podrobnejša je bila le SD, ki je želela okrepiti »vlogo dopolnilnega izobraževanja v slovenskem jeziku« (SD 11: 40).

3.2 Konservativne stranke: zaščita slovenščine

Po jezikovnih stališčih so med konservativne stranke spadale NSi, SLS in SNS, ki so bile v večini mandатов v opoziciji ali pa so imele manjši delež parlamentarnih glasov. Prvi dve sta bili opredeljeni kot desni oziroma desnosedinski stranki (Toš idr. 2004: 194), SNS pa kot skrajno desničarska in nacionalistična.

Te stranke so večkulturnosti in tujim jezikom namenjale manj pozornosti. Jezikovnoideološko so bile usmerjene predvsem v Slovenijo, na slovensko kulturo in jezik kot ogrožena temelja nacionalne identitete:

Ob sicer upravičenem poudarjanju učenja tujih jezikov, odprtosti v svet in medkulturnem dialogu se je treba zavedati, da imamo v čedalje bolj globalizirani informacijski družbi možnost za obstanek ter za enakovredno uveljavljanje svojih kulturnih pa tudi gospodarskih in političnih interesov samo, če smo hkrati trdno vraščeni v lastno okolje in njegovo kulturno izročilo ter če znamo ceniti in izrabit njegove prednosti. (NSi 08: 35.)

NSi, ki je nastala s podporo katoliške Cerkve, se je osredotočala na narodnost, domoljubje in krščanstvo. Podobno je poudarjala SLS, a je bila še bolj usmerjena v podeželje in ohranjanje slovenstva. Obe sta o slovenščini precej razpravljali, medtem ko SNS, čeprav je bila edina pomembnejša evroskeptična stranka (Kustec Lipicer 2005: 39), v svojih kratkih, skopih programih jezikov skoraj ni omenjala. Kot edina pa se je sklicevala na tezo o venetskem izvoru Slovencev.

Za ohranjanje in razvoj slovenščine, ki naj bi jo ogrožali globalizacija in malomarnost govorcev slovenščine, sta SLS in NSi navedli bistveno več ukrepov kot liberalne stranke. V zgodnejših programih so bili bolj načelni, npr. zahteva po lepem, pristnem, enostavnem in vsakomur razumljivem jeziku v javnem delovanju (SKD 92). Kasneje je SLS svoja stališča glede ohranjanja slovenščine zaostрила, pri NSi pa so postala podrobnejša in bolj argumentirana:

- aktivnejše vključevanje Slovenije v jezikovno politiko EU (NSi),
- izboljšanje in večje uveljavljanje zakonodaje glede jezika (NSi, SLS),
- ustanovitev varuha slovenskega jezika (SLS),
- razvoj gradiv in programov za učenje slovenščine (NSi),
- financiranje raziskav jezika (NSi),
- razvoj novih izrazov (NSi), leksike, slovarjev, topografije (SLS),
- spodbujanje kakovostnih domačih in tujih literarnih del (NSi),
- sinhronizacija tujejezičnih filmov (NSi), višje kvote predvajanja slovenske glasbe (SLS), podnaslavljanje vseh, tudi manjšinskih medijev (SLS),
- večja priljubljenost učnega predmeta slovenščina (NSi),
- zgodnejše opismenjevanje (NSi),
- dvig funkcionalne pismenosti odraslih (SLS),
- večja pozornost branju in izražanju pri pouku drugih predmetov (NSi).

Tudi v visokem šolstvu in znanosti so konservativne stranke izpostavljale nujnost rabe slovenščine. Posebej ostra, a vendarle splošna je bila SLS, ki je zaradi razvoja slovenske znanstvene terminologije zahtevala »spoštovanje 11. člena Ustave RS, ki določa, da je uradni jezik v Sloveniji slovenščina, kar mora veljati tudi za slovenske univerze, kjer se v zadnjem času pospešeno v delu uvajajo tuji jeziki, s čimer se močno omejuje razvoj slovenske znanstvene terminologije« (SLS 08: 19).

Tuji jeziki naj bi glede na stališča konservativnih strank predvsem ogrožali status slovenščine. Da se jih je pomembno učiti, sta le v zadnjih programih, nedvomno zaradi evropskih vplivov, navedli NSi in SNS. Obe sta omenili predšolsko učenje tujega jezika in učenje dveh tujih jezikov v osnovni šoli, NSi pa še poučevanje izbranih predmetov v tujem jeziku in nekoliko liberalnejši razvoj znanja maternega jezika etničnih skupin.

O Slovencih v zamejstvu in izseljenstvu pa so konservativne stranke govorile precej več kot liberalne. Že od svojega programa leta 1994 je najbolj izstopala SLS, ki je med drugim zahtevala zadostno financiranje iz proračuna, vključevanje v slovenske šole, brezplačen dostop do slovenskih časopisov in versko vzgojo v slovenščini. V predvolilnem boju leta 2004 je bila posebej ostra v svojih stališčih do slovenske manjšine na Hrvaškem, ki jo je omenila tudi NSi, in nerešenega mejnega vprašanja.

Precej manj natančne pa so bile glede manjšin v Sloveniji. Pri italijanski in madžarski narodni skupnosti so se sklicevale na upoštevanje načela recipročnosti (SLS, SNS), kar je od liberalnih strank naredila le LDS leta 2011. Podpora Romom je bila nakazana (NSi) ali pospremljena z zadržki (SLS). O neavtohtonih manjšinah in priseljencih v Sloveniji pa so konservativne stranke v glavnem govorile negativno, posebej SNS, in zahtevale omejevanje priseljevanja držav izven EU ob

čim hitrejši integraciji (NSi) ter potrdilo o znanju slovenščine (SNS, NSi) kot obvezni pogoj za pridobitev državljanstva.

3.3 DeSUS in SDS: med obema poloma

Iz jasne jezikovnoideološke razdelitve slovenskih političnih strank nekoliko izstopata DeSUS in SDS. Prvi je bil v svojih kratkih programih tako nedoločen in pomensko prazen, da ga je bilo težko umestiti, kar se je skladalo z njegovo široko samoopredelitvijo in z dejstvom, da je deloval tako v levo- kot v desnosredinskih vladnih koalicijah. Liberalnemu polu je bil blizu z nasprotovanjem nacionalizmu in načelno podporo večkulturnosti, konservativnejši strani pa se je bližal z zahtevo po domoljubni vzgoji v osnovnih šolah in z nekoliko bolj čustvenim zavzemanjem za slovenske manjšine.

SDS pa je bila najzanimivejša zaradi spreminjanja svoje jezikovne ideologije. V prvih mandatih se je uvrščala med desne stranke (Vreg 2001: 187), pred volitvami leta 2004 pa se je pomaknila proti politični sredini (Fink-Hafner, Ramet 2006: 36). Podobno so se njena jezikovna stališča preusmerila od zaščitništva slovenščine k promociji večjezičnosti. V 90. letih je namreč poudarjala ohranjanje slovenskega jezika ter skrb za Slovence v zamejstvu in po svetu. Posebej puristična je bila kratka, izrazito ideološka *Resolucija o varovanju slovenskega jezika*, po kateri naj bi slovenščino ogrožali raba tujih jezikov v gospodarstvu, tuje besede, mediji in pasivnost jezikoslovcev, zato bi bilo nujno sprejeti zaščitno zakonodajo in ustanoviti urad za jezik:

Na zunaj se to najbolj vidi v nezadržnem vdiranju tujih besed, ki jih jezikovno slabo izobraženi in nezavedni ljudje stalno uporabljajo in pačijo slovenski jezik. (SDS 99.)

Poleg tega je SDS nasprotovala sprejemanju večjega števila beguncev, zahtevala omejeno zaposlovanje tujcev in predlagala ostreje pogoje za pridobitev slovenskega državljanstva. Od leta 2000 pa v njenih programih ni bilo več tako ostrih mnenj in celo potreba po zaščiti jezika je ostala le nakazana, precej več pa je bilo govora o evropski raznolikosti in manjšinah v Sloveniji:

Pazljivo bomo ohranjali stoletne meje svoje etnične in kulturne identitete, hkrati pa bomo ohranjali tudi evropske raznolikosti, v katerih smo združeni. (SDS 08.)

Domoljubnosti sta bila dodana varovanje interesov manjšin ter podpora migrantov, Romov in drugih deprivilegiranih skupin. Tuje jezike bi se morali učiti že v vrtcu, učitelji pa naj bi bili deležni več tujejezičnega usposabljanja. Univerze naj bi bile mednarodno odprte, visokošolski zavodi naj bi »samostojno izbirali, katere programe ali njihove dele bodo izvedli izključno v angleškem jeziku« (SDS 11: 99), tujcem na univerzah pa naj bi država financirala učenje slovenščine. Nekoliko manj liberalna so ostala stališča stranke le v zunanjih odnosih, predvsem v zvezi s Hrvaško.

Ker program SDS iz leta 2004 ni bil dostopen, je težko z gotovostjo poiskati vzroke za takšen jezikovnoideološki preobrat. Verjetno pa je nanj vplivala spremenjena vloga stranke med prvim mandatom Slovenije v EU, saj je kot osrednja v vladi morala zagovarjati stališča nove nadnacionalne skupnosti.

4 Sklep

Kakšen je torej sodobni položaj slovenščine in ostalih jezikov v Sloveniji? Na to vprašanje slovenske politične stranke v svojih programih ne dajo enoznačnega odgovora, saj so njihova stališča zaznamovana bodisi z odprto, liberalno bodisi z zaščitniško, konservativno ideologijo.

Morda politični odgovor na ta in druga vprašanja o jezikih niti ni bistven. Njihovi programi so le eden od korakov v procesu političnega odločanja, ki ni neposredno povezan z rezultati na volitvah, njihova vsebina pa postaja vedno manj pomembna (Kustec Lipicer 2005: 39). Stranke v njih pogosto kopirajo iz svojih starejših programov ali celo iz besedil drugih strank, kar ustvarja občutek, da je pomembnejše, da programi so, kot pa, kakšni so. Večinoma gre v njih zgolj za splošna načela, ki ne pomenijo oprijemljivih predlogov. Tako so denimo glede učnega jezika visokega šolstva kot enega najpomembnejših problemov sodobne jezikovne politike v Sloveniji (Kalin Golob, Stabej 2007: 89) liberalne stranke zagovarjale uporabo tujih jezikov ob hkratnem razvoju slovenščine, medtem ko so konservativne zahtevale zgolj uporabo slovenščine, ne ene ne druge pa niso opredelile, kako njihove načelne predloge konkretno izpeljati.

Ne glede na navedene omejitve pa so mnenja političnih strank v njihovih programih relevantna. Gre namreč za jasno deklarirana uradna stališča najpomembnejšega akterja v političnem sistemu (Vreg 2000: 79), za izhodišče, ki se ob ugodnih aktualnopolitičnih in drugih dejavnikih lahko uveljavi v konkretni jezikovni politiki, za pokazatelja stanja ideološkega duha v medijski in širši družbeni sferi in ne nazadnje za pokazatelja nadnacionalnih vplivov v slovenski politiki. Ob spreminjanju širše slovenske politične situacije je bilo zato zanimivo opazovati, kako so stranke tradicionalne poglede na slovenščino kot temelj nacionalne identitete na volivcem všečen način skušale prilagoditi promociji večjezičnosti, ki jo je spodbujal novi evropski okvir.

Pokazalo se je, da evropska vloga v slovenskih jezikovnih stališčih še zdaleč ni bila zanemarljiva. Večkulturna in večjezična ideologija EU je najbolj vplivala na liberalne stranke, posebej LDS, ki je po vstopu Slovenije v EU podrobneje opredelila potrebo po znanju dveh tujih oziroma sosedskih jezikov. Na vlogo položaja moči pa opozarja dejstvo, da so bile podobne spremembe zaznane tudi pri konservativnejših strankah. SDS je bila v opoziciji do leta 2000 izrazito konservativna, zaradi naraščanja podpore, osrednjega položaja v vladi in s tem povezanega zagovarjanja smernic Evropske unije pa so njena stališča postala precej liberalnejša. Podobno, a v manjši meri, je bilo opazno tudi pri puristični NSi in nacionalistični SNS. Zato bi bila bolj kot stališča največjih strank v Sloveniji zanimiva mnenja neparlamentarnih strank, ki so manj odvisna od razporeditve glasov in na nek način torej bolj iskrena, v tem prispevku pa niso bila predstavljena.

Po splošnem pregledu pa zaključimo z osebnejšo platjo programov strank, z delčki, ki izstopajo iz razmeroma jasne ideološke umestitve. Kolektivno avtorstvo, značilno za večino programov, namreč mestoma relativizirajo osamljene, nepričakovane trditve. Take so denimo jezikovne ovire, zaradi katerih se »naša policija veliko raje loteva pregledovati slovenske tovornjake« (ZARES 11: 51). Tovrstne eksotične izjave kažejo na to, da so ne glede na abstraktne, delno celo razčlovečene politične stranke v ozadju nastanka vsakega programa vendarle posamezniki s svojimi osebnimi idejami, težavami, izkušnjami in ideologijami.

Viri

- LDS 2008: *Prihodnost je v dobrih ljudeh in mladih očeh: Program Liberalne demokracije Slovenije za obdobje 2008–2012.*
- NSi 2008: *Cilji 2008–2012.*
- SD 1995: *Socialdemokratski program za Slovenijo.* Slovenj Gradec, 26. november 1995.
- SD 2011: *Naprej! Volilni program Socialnih demokratov.*
- SDS 1999: Resolucija o varovanju slovenskega jezika. *Resolucije, sprejete na 1. konferenci SDS v Mariboru.*
- SDS 2008: *Program.*
- SKD 1992: Slovenski krščanski demokrati – SKD. *Volilni programi političnih strank.* Ljubljana: Celina. 58–74.
- SLS 2004: *Ohranimo Slovenijo! Volilni program Slovenske ljudske stranke.*
- SLS 2008: *Volilni program Slovenske ljudske stranke SLS.* Ljubljana, avgust 2008.
- SMS 2004: *Program Stranke mladih Slovenije.* Nova Gorica, 2004.
- ZARES 2011: *Programski dokument stranke Zares za obdobje 2011–2015.*

Literatura

- BLACKLEDGE, Adrian, 2005: *Discourse and Power in a Multilingual World.* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- BLOMMAERT, Jan, 1999: The debate is open. Jan Blommaert (ur.): *Language Ideological Debates.* Berlin, New York: Mouton de Gruyter. 1–38.
- FASOLD, Ralph, 1996: *The Sociolinguistics of Society. Introduction to Sociolinguistics Volume I.* Oxford, Cambridge: Basil Blackwell.
- FINK-HAFNER, Danica, RAMET, Sabrina P., 2006: Slovenia since 1988. Building Democracy and Liberalism. *Democratic Transition in Slovenia: value transformation, education, and media.* College Station: Texas A&M University Press. 30–51.
- KALIN GOLOB, Monika, 2009: Linguistic Purism in Slovene Language. From Trubar to the Present. Jagoda Granič (ur.): *Jezična politika i jezična stvarnost. Language Policy and Language Reality.* Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku – HDPL. 137–146.
- KALIN GOLOB, Monika, STABEJ, Marko, 2007: Sporazumevanje v znanosti in na univerzi. Uboga slovenščina ali uboga jezikovna politika? *Jezik in slovstvo* 52/5: 87–90.
- KUSTEC LIPICER, Simona, 2005: Pomen strankarskih programov na volitvah v Evropski parlament. Simona Kustec Lipicer (ur.): *Politološki vidiki volilne kampanje. Analiza volilne kampanje za volitve v Evropski parlament 2004.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. 37–54.
- PODMENIK, Darka, 1993: Programska identiteta slovenskih parlamentarnih strank in volilne odločitve 1990/1992. Frane Adam (ur.): *Volitve in politika po slovensko. Ocene, razprave, napovedi.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče. 53–72.
- STABEJ, Marko, 2010: Slovnica in ideologija. Irena Novak Popov (ur.): *Vloge središča. Konvergenca regij in kultur.* Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije. 45–56.
- TOS, Niko, MALNAR, Brina, HAFNER-FINK, Mitja, UHAN, Samo, KURDIJA, Slavko, MIHELJAK, Vlado, ŠTEBE, Janez, BERNIK, Ivan, 2004: *Vrednote v prehodu III. Slovensko javno mnenje 1999–2004.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV.
- VREG, France, 2000: *Politično komuniciranje in prepričevanje.* Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- VREG, France, 2001: Volitve 2000 in predvolilna kampanja. Volilne strategije, politični marketing in volilno izbiranje. *Teorija in praksa* 38/2. 181–200.